

András István

Circus infinitus, avagy posztmodern istenkeresés

Kivonat

Isten halálának a kultúrájában élve a nihilizmus egyre nagyobb teret hódít és lassan átszövi az egész társadalmat. Szorgos kezű és harsány hangú prédikátorai próbálják elhíttetni, hogy a vertikális horizontálódott és a transzcendensnek nyoma veszett, mert nincs már szükség rá. Az értékek elértéktelenedtek és helyükbe más értékek kellene. Ez pedig észrevétlenül is a keresztény Isten malmára hajtja a vizet, de szükség van ránk, a mi bátorságunkra. Ahhoz, hogy a beteljesült nihilizmus korában az új érték ugyanazon Isten korhű megjelenése lehessen, szükség van hívő gondolkodókra, akik a beteljesült nihilizmust képek átalakítani beteljesült keresztény nihilizmussá.

Abstract

Living in a culture of the death of God, nihilism is gaining ground and slowly permeating the whole of society. Its busy-handed and loud-mouthed preachers try to make us believe that the vertical has become horizontal and that transcendence has been lost because it is no longer needed. Values have been devalued and replaced by other values. And this phenomenon subtly tips the balance to God's favor, but it needs us and our courage. For the new value in the age of complete nihilism to be a contemporary representation of the same God, we need Christian thinkers who are capable of transforming complete nihilism into a complete Christian nihilism.

Nietzsche észrevétele, miszerint Isten halott, rányomja bélyegét napjaink kultúrájára, és irányjelzőként mutatja a beteljesült nihilizmus korát. Hangosbemondói mindent megtesznek azért, hogy a vertikális horizontálódjon.¹ A horizontált világ mégis *nyomokban tartalmazza* a transzcendenst, az Istent. A *nyomok* összeszedése, ösvénnyé, úttá formálása a mi dolgunk. Ebben pedig tudatosítanunk kell, hogy a sokak által halottnak vagy tetszhalottnak titulált kitarulkozó Lét elevenségével állunk szemben. Éppen ezért a beteljesült nihilizmus korában esély lehet a keresztény beteljesült nihilizmus.

¹ Vö. András István: Horizontálódás, avagy a szent mai kultuszáról. *Korunk*, XXVII/8 (2016), 89–95.

Hogy jutottunk ide?

Emberi fejlődésünk nagy része azzal telt, hogy próbáltuk meghatározni és megérteni a minket körülvevő világot és önmagunkat. Ez egyaránt igaz a természeti törvények, az ember testi és szellemi működése, valamint a teremtett világ megértésére vonatkozóan. Mindezt azzal a tudattal tesszük, hogy könnyebbé formáljuk a földi életet, kényelmesebbé téve a hétköznapiakat, és a nagy objektív igazságot minél jobban megismerjük és megértjük.

A nagy meghatározások és felfedezések előrehaladásával az emberi csoportosulások, kultúrák is változnak, fejlődnek. Ezeket is szeretjük vizsgálni és bekatégorizálni. A történelemben tőlünk távolabb eső, múltbeli eseményeket és változásokat könnyen elnevezzük, leírjuk, felsoroljuk tulajdonságaikat stb., de azokat, melyek időben hozzánk közelebb állnak, már nehezebben tudjuk értékelni, azokat nehezebb világosan látni. Sőt, azt a kultúrát, amelyben élünk, igencsak nehéz meghatározni, felcímkézni. Érezzük tulajdonságait, látjuk mozgásait, de nem látjuk a végkifejletet. Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy hajlamosak vagyunk arra, hogy régi terminológiákkal fejezzük ki, határozzunk meg új gondolatokat, új kulturális elemeket. Ez a folyamat még szinte normálisnak is mondható, mert amit ismerünk, azzal írhatjuk le az ismeretlent, az újat. Ez viszont a teológiában nagyon gyakran azt eredményezi, hogy mai kérdésekre tegnapi emberek adnak tegnapelőtti válaszokat; vagy pedig „megelégszünk a szalagon gyártott kész válaszok »tömegárújával«, amely ugyan kaptafaszerűen, kényelmesen »találó«, csak éppen egyéniséget hagyja figyelmen kívül”.² Erre pedig nem sokan kíváncsiak.

Napjaink társadalmát nehezen tudjuk meghatározni, mert nincsen időbeli rálátásunk, nem vagyunk elég távol tőle. Érezzük, hogy változások előtt, alatt állunk, de mintha nem látnánk a kiutat. Mégis érezzük a késztetést arra, hogy meghatározzuk saját korunkat – nekünk, keresztényeknek pedig arra is kell törekednünk, hogy a kor számára az evangélium örömét is meg tudjuk fogalmazni.

Korunkat nagyon sokan posztmodern kornak nevezik, és meg is magyarázzák, hogy miért.³ Itt most csak az olasz Vattimo elméletét foglaljuk össze a posztmodernről. Számára ennek a kornak a megértéséhez a kulcs a „poszt-” előjárószo értelmezése. Elméletében ez nem csupán időbeli egymásutániséget jelent a modernhez képest. Nem csak azt jelenti, hogy valami, ami a modern után következik.⁴

² Diósi Dávid: „A te arcodat keresem, Uram” (Zsolt 27,8). *Puzzle-darabok posztmodern korunk istenkeresőiről/-nek*. Vigilia Kiadó, Budapest 2018, 71.

³ Erről bővebben lásd: András István: Naplemente? A modern kor metamorfózisa, vagyis a posztmodern. *Studia Theologica Transsylvaniensia*, 17/1 (2014/1), 7–22.

⁴ Vö. András István: Naplemente? 16–17.

Vattimo számára a „poszt” előjárószo valamiféle minőségbeli változást jelent. Ennek magyarázatára az olasz gondolkodó kölcsönvesz egy heideggeri fogalmat (igaz, hogy Heidegger maga is ritkán használja ezt a szót, ahogy Vattimo is beisméri),⁵ amellyel a minőségi változást szerencsésen ki tudja fejezni. Szerinte a „poszt-” előjárószo jelentését és értelmezését nagyon jól adja vissza a *Verwindung* főnév.⁶ Ennek a szónak ugyanaz a gyökere, mint az ismertebb *Überwindung* kifejezésnek, és így a jelentése is hasonló, viszont a *Verwindung* egy kissé árnyaltabb. Amíg az *Überwindung* jelentése áthaladni, a hátunk mögött hagyni, legyűrni valamit⁷ (ilyen értelemben használja Heidegger is, ahogy azt Tomatis bizonyítja),⁸ addig a *Verwindung* kiutat, leáldozást jelent, valami ahhoz hasonlót, mint amikor valaki egy betegséget már legyőzött ugyan, de még nem heverte ki teljesen, a hegek még látszanak.⁹

Ezt veszi alapul Vattimo és ezzel próbálja megmagyarázni a posztmodern lényegét és viszonyát a modernhez. A posztmodern tehát egy olyan kiút, egy olyan modern utáni állapot, amely továbblép a modern korból ugyan, de a modern kor jeleit, hegeit még magán hordozza. Valamiféle lényegi továbblépésről van szó, mely a hegek eltűnése után válik teljesen nyilvánvalóvá. Lényegében egy metamorfózis, egy átalakulás, olyan, mint a naplemente. De tudjuk, hogy normál esetben a naplemente után napfelkelte következik. Ilyen értelemben a naplemente metamorfózis. Valami új van születőben. A hegek eltűnnek, és utána más élet kezdődik.¹⁰

Erre a posztmodern korszakra árnyékként vetődik rá Nietzsche ténymegállapítása, miszerint Isten halott.¹¹ Ennek pedig olyan következményei vannak, mint: a nagy elbeszélésekbe vetett hit megingása,¹² a metafizika halála,¹³ a tradíció hiánya,¹⁴ a szétesések korszaka,¹⁵ a kisebbségek kora.¹⁶

⁵ Vattimo, Gianni: *La fine della modernità*. Garzanti, Milano 2011, 172.

⁶ Uo.

⁷ Halász Előd – Földes Csaba – Uzonyi Pál: *Német-magyar nagyszótár*. Akadémia Kiadó, Budapest 2003, 1591.

⁸ Tomatis, Francesco: *L'abbandono della tecnica*. In: *Escatologia della negazione*, Roma 1999, 45.

⁹ Halász Előd – Földes Csaba – Uzonyi Pál: *Német-magyar nagyszótár*. 1696.

¹⁰ Vö. András István: *Naplemente?* 15–18.

¹¹ Vö. Nietzsche, F.-W.: *A vidám tudomány „La gaya scienza”*. Ford. Óvári Csaba, Attraktor, Máriabesnyő 2018, 125 af.

¹² Vö. Lyotard, J.-F.: *La condizione postmoderna*. Trad. C. Formenti, Feltrinelli, Milano 2010, 9–16; Lyotard, J.-F.: *Il postmoderno spiegato ai bambini*. Trad. A. Serra, Feltrinelli, Milano 1987, 44–45.

¹³ Vö. Heidegger, Martin: *Rejtekutak*. Osiris, Budapest 2006.

¹⁴ Vö. Esterházy Péter: *Utazás a tizenhatos mélyére*. Magvető, Budapest 2006, 20–22; Esterházy Péter: *Oliguria és olívaolaj*. In: *uó: A szabadság nehéz mámore. Válogatott esszék, cikkek 1996–2003*. Magvető, Budapest 2003, 128.

¹⁵ Vö. Derrida, Jacques: *Della grammatologia*. A cura di G. Dalmaso, Jaca Book, Milano 1988.

¹⁶ Vö. Salmann, Elmar: *Memorie italiane. Impressioni e impronte di un cammino teologico*,

Isten halála és ennek következményei a posztmodern kultúrát nihilistává teszik.

Nihilizmus

A nihilizmus megértésében Nietzsche, Heidegger és Vattimo véleményeire alapozunk, akik számára a nihilizmus nem valami rossz, nem a vég kezdete, nem kilátástalan elmúlás, hanem esély napjaink emberének, ahogy azt Vattimo gyakran hangoztatja.¹⁷ Ez az esély mindenki számára nyitott, de csak azok érik el, akik mernek élni a nihilista kultúrában.

Vattimo mellett Heidegger figyelmeztet, hogy a nihilizmus kapcsán ne ítéljünk elhamarkodottan, mert „mindaddig, amíg a nihilizmus pusztá jelenségeit tekintjük, magával a nihilizmussal kapcsolatos állásfoglalásunk felszínes marad”.¹⁸ A nihilizmust csak úgy érthetjük meg, ha elmélyülünk a nyugati ember kultúrájának tanulmányozásában, és megismerjük azt. Meglepetésünkre felfedezhetjük, hogy lényegünkhöz tartozik. Alapjában véve a nyugati ember nihilista.

Nietzsche *A hatalom akarása* című művében önmagának is felteszi a kérdést, hogy mi a nihilizmus, és ezt válaszolja: „A legfőbb értékek elértéktelenednek”.¹⁹ A német filozófus a nihilizmust történelmi folyamatként fogja fel. Egy folyamatként, melynek a végére az értékek elveszítik értéküket. Mindaz, ami fontos volt, mindaz, ami számított, kikopott. Ezért mondhatja Heidegger, hogy Nietzsche számára a „nihilizmus úgy jelenik meg, mint a nyugati történelem alapfolyamata, egyúttal és mindenekelőtt ennek a történelemnek a törvényszerűsége”.²⁰ És még később hozzáteszi, hogy Nietzsche a „nihilizmust a nyugati történelem belső logikájának gondolja”,²¹ mely állandóan az igazságot keresi.

Heidegger arról is meg van győződve, hogy „a nihilizmus történelmi mozgás, nem pedig valami nézet vagy tan, melyet valaki képvisel. A nihilizmus Nyugat történetének alapmozgása. Ez a mozgás olyan mélyen zajlik, hogy kibontakozásának csakis világtasztrófák lehetnek a következményei. A nihilizmus az újkor hatalmi övezetébe vont népek világtörténelmi mozgása.”²²

Cittadella Editrice, Assisi 2012.

¹⁷ Vö. Vattimo, Gianni: *Le avventure delle differenze*. Garzanti, Milano 1980; Vattimo, Gianni: *La fine della modernità*. Garzanti, Milano 1999.

¹⁸ Heidegger: *Rejtekutak*, 194.

¹⁹ Nietzsche, F.-W.: *A hatalom akarása*. Ford. Romhányi Török Gábor, Chartaphilus Kiadó, 2002, 2. af.

²⁰ Heidegger: *Rejtekutak*. 195.

²¹ Uo.

²² Uo. 191.

Így mondhatjuk, hogy a nihilizmus életünk része. Az Isten halála csak felszínre hozta azt, ami a nyugati ember lényege. Az igazság keresése a nihilizmus magva.²³

A nyugati kultúra vagy a keresztény kultúra a görög–zsidó–latin alapokra épül, és mindig az igazságot kereste.²⁴ Ez az igazság mint egy objektív igazság jelenik meg, ami értékévé változott és amit teljesen még mostanig sem sikerült feltárni. Mindig csak egy részt ismerünk meg belőle. Ennek az objektív igazságnak a léte kérdőjeleződik meg az újkor hajnalán. Amikor Descartes felhívja a figyelmet, hogy mindenben kételkedni kell (gondolkodni), nekiugrik a rendszernek, de érdekes módon nem marasztalják el, mert Istent nem bántja. Csak az objektív igazság egy részét kérdőjelezi meg. Istent velünk született fogalomnak mondja. De az idő múlásával és azáltal, hogy mindenki az objektív igazságot véli megtalálni vagy megkérdőjelezni, ez a folyamat is fejlődik, és amire Nietzschehez érünk, ő már ki meri mondani, hogy Isten halott.²⁵ Lényegében megtalálja a halott Istent, és ez a felfedezése válik objektív igazsággá, így ez a megállapítása már teljesen teret ad a Descartes által meghirdetett önmagára találó alanynak, aki keresi, megtalálja és ragaszkodik a maga kis igazságaihoz. Láthatjuk, hogy a nihilizmus egy folyamat, melyben a kutató ember értékeket fedez fel, és ezekhez az értékekhez mint objektív igazsághoz ragaszkodik.

A nihilizmus az értékek elértéktelenedéséről szól, de Nietzsche is felismeri, hogy az elértéktelenedett világ helyébe új értékek²⁶ kellene, új értékek keletkeznek. A nihilizmus logikája megkívánja ezt. Nem maradhat üresen a régi értékek helye. Érdekes konklúzióra jut Heidegger, amikor azt mondja, hogy „Nietzsche még az új értékek tételezését is nihilizmusnak nevezi, tudniillik olyan nihilizmusnak, melynek révén az értéktelenedés új és egyedül mérvadó értékek tételezésévé teljesedik. A nihilizmusnak ezt a mértékadó fázisát nevezi Nietzsche *beteljesült nihilizmusnak*.”²⁷

²³ Heidegger állításai alapján láthatjuk, hogy a nihilizmus nem a lét tagadása, nem a nemlét állítása. Ez már Parmenidész számára világos volt: annyira különbözik a nemlét a léttől, hogy el sem lehet képzelni, hogy a nemlétről beszéljünk. Vagy el sem lehet képzelni, hogy valami a nemlétből a létbe kerüljön önmaga által. Sőt azt sem lehet elképzelni, hogy valami átvigye, még Isten sem. Ha Isten a teljes lét, akkor a lét tagadása nem lehet benne. A lét maga az Igazság. Számára a nihilizmus az Igazság keresésének a magja. Vö. Heidegger: *Rejtektutak*. 195.

²⁴ Szókratész előtti gondolkodók, a nagy klasszikus görögök, Pilátus, a középkori keresztény filozófusok vagy akár az újkori és posztmodern gondolkodók is.

²⁵ Lényegében holtan találja. Vö. Nietzsche: *A vidám tudomány*. 125 af.

²⁶ Vö. Nietzsche: *A hatalom akarása*. 32.

²⁷ Heidegger: *Rejtektutak*. 195–196.

Ez lényegében az Isten halála utáni kornak a legutolsó és egyik legtökéletesebb formája. Az objektív igazság helyett sok kis igazság keletkezik. A régi érték helyébe sok kis új érték kerül.

A beteljesült nihilizmus

Heidegger meg van győződve arról, hogy a „beteljesült nihilizmus más értékekkel pótolja az eddigi értékeket, de továbbra is a régi helyre teszi őket. A beteljesült nihilizmusnak azonban még magát az érték helyét is, az érzékfeletti tartományt is fel kell számolnia, s eszerint az értékeket másként kell tételeznie és át kell értékelnie.”²⁸ Ezzel gyakorlatilag azt mondja, hogy „az értéktételezéshez új elvre van szükség [...], egy másik tartományra van szükség. Az elv nem lehet többé az érzékfeletti élettelené vált világ. Ezért az így felfogott átértékelést célzó nihilizmus a legelevenebbet fogja felkutatni. A nihilizmus így maga válik a *legtúlsordulóbb élet eszményévé*.”²⁹

A beteljesült nihilizmus új értékeket hoz. A *hatalom akarásában* Nietzsche megfogalmazza, hogy a beteljesedett nihilizmusban mi az érték. Ebben megtalálhatjuk az énbe vetett hitet, a szubjektumot.³⁰ Ugyanakkor jelzi, hogy szerinte csak a filozófus képes új értékeket fogalmazni.³¹ Ezt Heidegger így foglalja össze: „az érték lényege, hogy szempont. Az érték olyasmit jelöl, amit a szem megragad. Az érték az olyan látás szem-pontját jelenti, amely valamit célba vesz, vagy, ahogy mi mondjuk, valamire számít.”³² A szempont, mely első látásra empirista nézetre vall, de benne rejlik a lehetőség a transzcendensre (egy másik szempont). Az ember képes metafizikai értékeket célba venni, képes a transzcendensre is tekinteni, sőt nem tud megmaradni az empirista tapasztalatok szintjén, manapság is – minden látszat ellenére – „megtapasztalja az immanens világ határát, rabságát, ketrecvol-tát”.³³ A horizontális feltételezi a vertikálist.³⁴

Az igazság különböző oldalainak a megvilágítása, megértése és egy ideig piedesztálra állítása a beteljesült nihilizmus.

²⁸ Uo. 197.

²⁹ Uo. 197.

³⁰ Vö. Nietzsche: *A hatalom akarása*. 481–492. af.

³¹ Vö. uo. 979 af.

³² Heidegger: *Rejtektutak*. 199.

³³ Diósi Dávid: *Puzzle-darabok posztmodern korunk inténkeresőiről/-nek*. 56.

³⁴ Erről bővebben lásd: András I.: Horizontálódás, avagy a szent mai kultuszáról. *Korunk*, XXVII/8 (2016), 89–95.

Beteljesült keresztény nihilizmus

A beteljesült nihilizmusban lehetőség nyílik újrafogalmazni értékeinket; a kor nyelvére lefordítani hitigazságainkat. Ezzel élnie kell a kereszténységnek, a keresztény teológusnak, hiszen Istent (aki az Igazság) mi is különféleképpen határozzuk meg,³⁵ de azt Isten maga tette lehetővé azzal, hogy kiüresítette önmagát (Fil 2,5-11).

Isten ki merete magát üresíteni, hogy helyet adjon az embernek. Mert üres lenni, hogy új értékeket tehessünk bele, hogy újraértelmezhessek. A mi értelmezésünk nem csorbítja Isten identitását, lehetőséget ad új nézőpontok megismerésére, melyekkel közelebb kerülhetünk hozzá. Ebben a kiüresedésben Isten nem úgy jelenik meg, mint valami passzív, üres, statikus Isten, hanem mint *keletkezés*, mint egy esély, amely Igazságban játszódik le, mint egy állandó dinamizmus. Isten a történelem része lett, az emberi világ része akart lenni üresen, hogy dinamizmust, mozgást, életet vigyen bele.

Heidegger megjegyzi, hogy „Ha a keresztény Isten értelmében vett Isten eltűnt az érzékfeletti világban elfoglalt helyéről, attól még maga a hely, ha megüresedett helyként is, de megmaradt”.³⁶ Ezekhez a helyekhez még lehet ragaszkodni, sőt Heidegger és Nietzsche szerint mással kell pótolni az üres helyeket, és ezek az új eszmék jelentik a beteljesült nihilizmust, ahogy láttuk. De ha ezek az új eszmék újra keresztény fogalmak vagy a kereszténységben gyökerezett ideák, kereszténységgel átítatott elvek vagy a hitigazságok mostani megfogalmazásai lesznek, netán egy új istenkép, akkor számunkra lényegében esély, lehetőség a beteljesült nihilizmus. Ennek felismerésére hivatott a mai keresztény, és ilyen értelemben kell nihilistának lennie. Konkrétan új fogalmakat megtölteni keresztény tartalommal, régi fogalmakat aktualizálni stb.

Ezt az elgondolást Marion szavaival is aláhúzhatjuk, aki *A látható keresztelkedése* című művében figyelmeztet arra, hogy a „szent” a lehető legnagyobb érték, melyet – annak megközelítése, érintése, megértése, megfogalmazása során – megtölthetünk ugyan új értékekkel, ezzel azonban még nem birtokoljuk, nem fogjuk meg az Istent. Mert nehéz ám meghatározni a szentet: „a szent kibújik minden olyan meghatározás alól, amely gyöngítene”³⁷ – márpedig minden meghatározás

³⁵ Erről lásd: Diósi Dávid: *Puzzle-darabok posztmodern korunk intenkeresőiről/-nek*. 71; Diósi Dávid: *Egyházam a posztmodernben. A dialógus-„kényszer” ideje*. Vigilia Kiadó, Budapest 2014, 54.

³⁶ Heidegger: *Rejtektutak*. 196-197.

³⁷ Marion, Jean-Luc: *A látható keresztelkedése*. Ford. Cseke Ákos, Bencés Kiadó, Pannonhalma 2013, 149.

gyöngíti, mert az sosem tud teljes lenni. Hiába alkotunk új fogalmakat, vagy hiába frissítjük fel a régieket, a szentet nem tudjuk teljesen meghatározni, lehatárolni, mindig *deus absconditus* marad,³⁸ de nyugodtan elfoglalhatja helyét az értékek között. És éppen ezért újra meg újra meghatározhatjuk, és nem baj, ha elértéktelenedett, mert az elértéktelenedett helyébe újakat hozhatunk, hiszen a régiék sem voltak tökéletesek. Ezt Marion bemutatja az ikon példájával is, amikor azt írja, hogy „az ikon – először is – anélkül kínálja fel magát a látás számára, hogy élne a perspektívákban rejlő lehetőségekkel”.³⁹ Ez az első lépés, de a perspektíva látásához más kell. Ehhez szükséges a hermeneutika és a fenomenológia.

A hermeneutika mint a lét egésze perspektívájának bennünk rejlő lehetősége segít minket. Vattimo szerint a hermeneutika feladata, hogy minél jobban megközelítse a lényeket,⁴⁰ minél többet felfogjunk a végtelenből. A hermeneutika az igazságot értelmezi, de csak annyiban, amennyiben a rekonstrukció,⁴¹ az új értékek elhelyezését próbálja megragadni. Így újra a Létből tevődik értékke valami, éppen az aktuális kor nyelvén.

A hermeneutikát kiegészíti a fenomenológia, amivel az ember arra törekszik, hogy úgy ragadja meg a létezőt, amilyen az valójában. A véges azonban nem képes a végtelent teljes egészében megragadni, de közelebb kerülhet hozzá; valamit megsejt, majd más oldalról közelít, és újra megsejt valamit, és minden kezdődik előlről. Visszatérve az ikon példájához, láthatjuk, hogy az ikonhoz kapcsolható fenomenológia megfeleltetésen alapszik, és ebből Marion szerint az következik, hogy „még a legrealistább festménynek is azt kell láthatóvá tennie, ami nem látható; a festmény soha nem képes pusztán azt láttatni, ami a maga egyszerűségében látható – még ha akarná, akkor sem lenne képes rá. A látáshoz ugyanis elengedhetetlen, hogy az adott és általunk észlelt látható mint intencionális tárgy (vagy végső látvány) fenomenológiai (vagy perspektivista) értelmezésen menjen át,”⁴² bele kell látni valamit. Ehhez szükséges a hermeneutika, ami a látás mellett megsejtet valamit az értékből, általa találkozás nyílik az értékkel, a végtelennel. Ezzel lényegében az objektív igazság szubjektívizálódik.

Ilyen eszmefuttatás alapján a beteljesült keresztény nihilizmus az, amikor a kiüresedett keresztény értékek helyére új keresztény értékeket teszünk. Vagyis

38 „...a Szent, amelyet saját mérhetetlen különállása őriz, sem szellem, sem az érzékek számára nem megragadható.” Uo.

³⁹ Uo. 51.

⁴⁰ Vö. Vattimo, Gianni: *Oltre l'interpretazione*, Laterza, Roma–Bari 2002, 137.

⁴¹ Vö. uo. 133.

⁴² Marion, Jean-Luc: *A látható keresztetözése*. 37.

megpróbáljuk a kor nyelvére lefordítani a keresztény igazságot. Azt a keresztény igazságot, mely még mindig objektív, még akkor is, ha a hermeneutika vagy/és a fenomenológia szubjektivitásán keresztül jelenik meg, mert objektív terminológiával íratik le.

A beteljesült keresztény nihilizmus maga és annak metodológiája így nem más, mint egy *circus infinitus*. Állandóan újra kell kreálni az értékeket, állandóan értékeket kell állítani. A kérdés már csak az marad, hogy a szubjektív igazságra cserélődött objektív igazság milyen erővel és mily módon tud hatni.

Az állandó új érték cirkuszához segítséget nyújthat Vattimo „gyenge elmélete” (*pensiero debole*),⁴³ amit így parafrázálhatunk: a nihilista korban minden, ami erős, elveszítette hatalmát, mindenki kisebbség lett (fehérek, feketék, nők, férfiak), és mindegyik kisebbség a beteljesült keresztény nihilizmusban próbál új értékeket találni. Vagy másképp fogalmazva, mindenik birtokol valamennyit a nagy objektív igazságból. Sok kis igazság világa ez egy Nagy Igazság helyett. Vagy inkább sok egymáson átvezető kis igazságról beszéljünk, mely a Nagy Igazságra mutat?

A *circus infinitus* kihívás arra, hogy összetegyük a kis igazságainkat és együtt formáljuk az új értékeket, szem előtt tartva a nagy igazságot. Nem szívderítő bohócként vagy rozsdás lemezeket viselő, szélalmok ellen harcoló látványos bolondként, hanem a megigazulás tanúiként. A megigazulás az ember ősi vágya, és ezzel a kis igazsággal kezdődhet egy új út, mely nemcsak nyomokban tartalmazza a transzcendenst, hanem a transzcendenssel van kikövezeve.

⁴³ Erről lásd: Vattimo, Gianni: *La fine della modernità*. Garzanti, Milano 2011.